

Фонетична складова підготовки майбутніх учителів німецької мови під час дистанційного навчання у закладах вищої освіти України: виклики енергетичної кризи, інноваційні прийоми викладання

Гутник Валентина Михайлівна¹, Бондаренко Ельвіра Сидорівна²

Опубліковано	Секція	УДК
06.03.2023	Освіта/Педагогіка	378.147:004: 811.112.2'342(477)

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7724384>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Навички спілкування іноземною мовою є найважливішими передумовами успіху в різних сферах життя, і саме тому розвиток і навчання стають першочерговим національним завданням. Для викладачів іноземних мов комунікативні навички є також ключем до професійного успіху. Саме тут фонетична складова підготовки вчителів німецької мови відіграє важливу роль, оскільки майбутні педагоги повинні володіти іноземною мовою і для використання її у різних видах діяльності, і для викладання. Фонетична компетентність є підґрунтям фахової підготовки студентів. Для досягнення цієї мети було обрано стратегію LDL (lernen durch das Lernen), яка надає студентам більше можливостей, контекстів, сприятливих ситуацій для розвитку комунікативних навичок, засвоєння та використання спеціалізованої мови шляхом відтворення автентичної іноземної мови (фонетичної складової частини), моделювання розмовних ситуацій, що сприяє набуттю професійних навичок і компетентностей.

Ключові слова: фонетична компетентність, іншомовна комунікативна компетентність, німецька мова, блекаут, дистанційне навчання, інноваційна стратегія.

Phonetic Component of Training Future German Language Teachers in Distance Learning at Higher Education Institutions of Ukraine: Challenges of the Energy Crisis, Innovative Teaching Methods

Annotation Communication skills in foreign languages are the most important prerequisites for success in various spheres of life, and that is why the development and training is becoming a national priority and international task not only in education but also in all spheres of social life. And in the case of foreign language teachers, communication skills are also the key to professional success. This is where the phonetic component plays an

¹ кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедра германських і романських мов, педагогічний факультет романо-германської та української філології, Київський національний лінгвістичний університет, 03150, Україна м. Київ-150, вул. Велика Васильківська, 73 (корпус № 1), Україна, <https://orcid.org/0000-0002-3237-327X>

² кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської і фіно-угорської філології, факультету германської філології і перекладу, Київський національний лінгвістичний університет, Велика Васильківська, 73, Київ 03680, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-4962-188X>

important role, as future teachers must be proficient in a foreign language not only to use it in various activities, but also to teach it.

It is believed that a foreign language is learned primarily in order to be able to communicate in that language, so the development of communicative competence should be given priority. Part of the process of training future teachers of a foreign language, and particularly in German, is to focus on the phonetic component. In line with the imperatives of postmodern pedagogy, Ukraine's higher education system positions the student at the center of learning, seeks to diversify courses, electives or individual trajectories, create a more flexible learning environment and has a scientific focus and professional competencies as its content. Under these circumstances, theoretical content, once mastered, should give way to a phonetic set. This will help future teachers to acquire both communication and teaching skills, without which it is impossible to succeed as a German teacher in schools. To achieve this goal, the learning by teaching strategy was chosen, which can provide students with more opportunities, contexts, and favorable situations for developing communication skills, learning and using a specialized language through the reproduction of authentic foreign language (phonetic component), modeling conversational situations. It leads to the acquisition of professional skills and competencies. This strategy is widely used in Europe. In Ukraine, the strategy of learning through teaching remains unknown and is practically not used. However, in the context of distance learning and the challenges of the energy crisis, the popularization of this strategy would be a lifesaver for the education system.

Keywords: compétence phonétique, compétence communicative en langue étrangère, langue allemande, black-out, apprentissage à distance, stratégie d'innovation.

Вступ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Важливість будь-якої проблеми завжди впливає із суперечностей. Стратегія «lernen durch das Lernen» широко обговорюється і застосовується у педагогічних науках у сфері європейської освіти, але меншою мірою в Україні. Дослідження цієї стратегії досягли високого теоретичного і практичного рівня у галузі глотодидактики, але її застосування у підготовці студентів-викладачів із метою розвитку їхніх комунікативних навичок відповідно до ефективних методологічних орієнтирів, представлених у статті, залишається недооціненим. Актуальність проблеми безпосередньо мотивована як цілями підготовки майбутніх учителів німецької мови, так і вимогами, що висувуються до молодих фахівців (високими комунікативними навичками з німецької мови, професійними навичками, дослідницьким, інтегративним, стратегічним, емпатійним досвідом), так і потребами сучасного викладання іноземної мови (прагматичним, компетентнісно орієнтованим, диверсифікованим навчанням).

Ці суперечності породжують завдання дослідження: визначення орієнтирів і передумов теоретико-прагматичних засад розвитку комунікативної компетентності з німецької мови у студентів-педагогів на основі стратегії «lernen durch das Lernen» з акцентом на фонетичну складову.

Цілі у розв'язанні дослідницької проблеми: проаналізувати стратегію «lernen durch das Lernen» у діяхронічному вимірі, який розкриває цей педагогічний феномен в еволюційному плані, та у синхронному, який досліджує це статичне явище з метою виявлення теоретичних моментів і сферу застосування та взаємозалежність теоретичних і практичних аспектів; обґрунтувати доцільність застосування цієї стратегії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У європейському просторі засновником стратегії вважається науковець О. Ренкл [9], котрий теоретично обґрунтував її, розкрив функції, які вона виконує, та конкретизував кроки для її досягнення.

Внесок інших дослідників є також важливим для збагачення концептуальної, епістемологічної бази та прагматичного виміру. Серед цих робіт виокремлюємо дослідження Ю. Цехмістер із ретроспективним аналізом комунікативних стратегій, Опіц, Бен та Аццурра Руджері про фонетичне тренування, яке допоможе студентам вирішувати комунікативні проблеми, С. Наместюк – про розвиток креативності за допомогою фонетичних вправ [10; 8; 7].

У фокусі нашого дослідження – набуття комунікативних навичок з імплементацією фонетичної складової, поняття, що аналізується у різних аспектах: із погляду навчальної програми (Л. Харітоненко) [5], соціолінгвістичної перспективи та поглиблення фонетичної компоненти, які лежать в основі успішного формування комунікативних навичок [4; 6].

За допомогою стратегії «*lernen durch das Lernen*» студенти, перебуваючи у позиції викладання дидактичної послідовності змісту своїм колегам, особливим чином засвоюють спеціалізовану лексику.

Це дослідження робить внесок у теоретико-методологічні засади формування / розвитку та професійної практики фахової лексики у галузі педагогічних наук і викладання німецької мови, що є імперативом у початковій підготовці вчителів. Однак згадана стратегія не була застосована для оцінювання розвитку комунікативної компетентності з німецької мови у студентів-педагогів у рамках університетської освіти та відповідно до технологічної моделі, котра враховуватиме останні дослідження у галузі викладання німецької мови, засновані на методологічних орієнтирах, зосереджених на викладанні – навчанні – оцінюванні лексики, граматики та фонетики через різні види комунікативної діяльності: аудіювання, читання, письмо та говоріння. З цієї причини вважаємо за необхідне розробити таке прикладне дослідження.

Результати

Виклад основного матеріалу. Модернізація глотодидактики передбачає прийняття навчання через стратегію «*lernen durch das Lernen*» та ефективне використання методології проектування та реалізації цієї стратегії в університетській освіті. Наукова аргументація необхідності використання стратегії у контексті розвитку комунікативних навичок німецької мови у студентів-педагогів підводить до думки про важливість ґрунтовних знань і розуміння студентами-педагогами, з одного боку, і викладачами університету, з іншого, ключових моментів LDL, її компонентів, переваг, функцій, етапів, принципів; позиціонування стратегії у співвідношенні з іншими стратегіями викладання з орієнтацією на імперативи постмодерністської педагогіки.

Нині методика навчання – викладання – оцінювання німецької мови у початковій підготовці вчителів спрямована насамперед на вивчення стратегії навчання через викладання з метою розвитку комунікативних компетентностей у студентів-педагогів – компетентностей, які відображаються в інтегрованому наборі установок, умінь і знань, котрі дозволять належним чином здійснювати автентичне спілкування, дидактичне спілкування та різні пов'язані з ним види комунікативної діяльності [1, с. 15].

Стратегія «*lernen durch das Lernen*», що застосовується у навчанні – викладанні – оцінюванні в основних сферах мови (лексиці, граматиці, фонетиці через комунікативні види діяльності читання, аудіювання, письма та говоріння), підвищує ефективність педагогічного підходу до вивчення німецької мови: навчання стає більш усвідомленим, інтенсивним, продуктивним, індуктивним; застосовується навчання через власну дію, через багатовимірне моделювання, автентичне, прагматичне, інтерактивне, емпатійне, автономне, процесуальне навчання, що фокусується на тренуванні та розвитку

комунікативних навичок. У цьому контексті представляємо методичні орієнтири, пов'язані з реалізацією стратегії «lernen durch das Lernen» у вивченні німецької мови у вищій школі. Ці методичні орієнтири мають інноваційний характер (табл. 1):

Таблиця 1

Орієнтири й інноваційний характер стратегії «lernen durch das Lernen»

Специфіка	підкреслює специфіку вивчення німецької мови як іноземної.
Середовище	здійснюється у дистанційному середовищі та передбачає самостійну роботу, що важливо в умовах енергетичної кризи.
Специфічна галузь	зосереджується на останніх дослідженнях у галузі викладання німецької мови як іноземної.
Ефективність	має на меті забезпечити методичними рекомендаціями, які зроблять викладацьку діяльність більш ефективною у досліджуваних сферах німецької мови: лексиці, граматиці, фонетиці, а також комунікативних видах мовленнєвої діяльності – аудіюванні, читанні, письмі та говорінні.

Таблиця: власна розробка авторів

Завдяки цим орієнтирам можна впорядкувати процес підготовки майбутніх учителів загалом і розвиток комунікативних навичок зокрема через посилення акценту на фонетичній компоненті. Ця стратегія передбачає використання освітніх електронних ресурсів і систематизовано викладеного навчального матеріалу, що відповідає освітній програмі, містить цифрові об'єкти різних форматів і забезпечує інтерактивну взаємодію. Залиті в електронні ресурси матеріали представлені для самостійного навчання як додатковий матеріал з німецької мови, містять безліч фонетичних вправ, автентичного аудіовізуального матеріалу, а це значно покращує комунікативні навички студентів.

Вивчати іноземну мову означає відкривати світ, відкривати для себе нові можливості самовираження, дії та взаємодії, відкривати для себе відчуття задоволення від вивчення нової мови. Зведення вивчення мови до засвоєння лексики, структури речень, граматичних правил не зовсім коректне. На початковому рівні вивчення мови необхідно робити опертя на фонетичну складову. Аудіовізуальні засоби у вивченні фонетики помічні. Звук і зображення – це не тільки засіб вивчення мови як такої, але і зв'язок із мовою, з чужою культурою в її розмаїтті. Педагогічна еволюція, пов'язана з технологічним розвитком останніх років, ставить студентів і викладачів у безпосередній контакт із сьогоденням, із поточними подіями. Вони полегшують диверсифікований доступ до інформації та логічно ведуть до взаємодії із цільовою мовою.

Праксеологія методологічної валоризації концептуальної розробки технологічної моделі розвитку комунікативної компетентності з німецької мови на основі принципу «стратегії «lernen durch das Lernen»» полягає у такому:

- аналізі стратегії педагогічної освіти у двох вимірах: діахронічному (еволюційному викладі ідеї навчання через викладання, що підкреслює підвищений інтерес до розширення стратегії в умовах дистанційного навчання, методології та важливості, практичного застосування, обґрунтування) та синхронному (котрий статично досліджує феномен навчання через викладання з метою виявлення взаємозалежності теоретичних і практичних аспектів, ефективності стратегії у якості самостійного, додаткового навчального матеріалу);

- виборі конструктивістського дослідження, що може пояснити й аргументувати ефективність стратегії «lernen durch das Lernen» через фонетичну практику, розвиваючи комунікативні навички;
- викладанні – навчанні – оцінюванні – відповідях на питання ЯК (які стратегії використовуються) та ЩО (які навчальні проекти, допоміжні матеріали, новітні технології).

Використання стратегії «lernen durch das Lernen» має позитивний вплив на якість дистанційного навчання, розвиває комунікативні навички, готує студента до викладання: (кожне тематичне заняття засвоюється, студент повинен розробити власний план уроку і наступного разу викласти своїм колегам матеріал так, як він його бачить). Це сприяє когнітивному навчанню, залучаючи соціально-емоційне навчання, практиці індивідуально організованого навчання, підтверджує, що із погляду психології легше починати щось робити серед однолітків, починати ставати вчителем серед друзів, серед колег із однаковими інтересами [2, с. 19]. Стратегія підвищує самооцінку студента, вона є трендовою, оскільки, спираючись більше на самостійне опрацювання та розробку власних уроків, студенти можуть це зробити у сприятливий час. Це дуже важливо в умовах блекаутів та енергетичної кризи в Україні [3, с. 117]. Використання вищеописаної стратегії в умовах дистанційного навчання вельми ефективне її комбінація з додатковим аудіовізуальним матеріалом (звуком, зображенням, гіпертекстом та інформаційними технологіями) сприяє інтерактивності та гнучкості студентів. Отже, самонавчання за допомогою мультимедійних інструментів в умовах стратегії «lernen durch das Lernen» трансформує традиційну роль викладача та покращує підготовку майбутнього викладача.

Студент-педагог, засвоюючи і повторюючи навчальний матеріал для того, щоб викладати його іншим, переживає ще один етап навчання, характерними рисами якого є більш серйозна мотивація до вивчення матеріалу та розробка власної позиції у ролі викладача.

Висновки

Обґрунтовано методологічні передумови впровадження стратегії «lernen durch das Lernen» у вищій школі з метою розвитку комунікативної компетентності у німецькій мові в умовах дистанційного навчання й енергетичної кризи України в умовах війни.

Запропонована технологічна модель розвитку комунікативної компетентності є раціональною, оскільки робить процес викладання, навчання й оцінювання німецької мови більш ефективним і розвиває професійні навички.

Ключовим моментом стратегії, оскільки вона націлена на розвиток комунікативних навичок, є опертя на фонетичну складову мовної підготовки. Підвищення ефективності в усному мовленні уможливується завдяки самостійному опрацюванню вправ та автентичного аудіовізуального матеріалу у межах стратегії «lernen durch das Lernen».

Виходячи з теоретичної та методичної цінності описаної стратегії, надаємо такі рекомендації, які сприятимуть підвищенню ефективності підготовки вчителів німецької мови: використання технологічної моделі розвитку комунікативних навичок шляхом застосування стратегії «lernen durch das Lernen» як під час практичних дистанційних занять із німецької мови, так і в дидактичних курсах із метою саморозвитку та розвитку комунікативних навичок.

Розвиток комунікативних навичок завдяки стратегії «lernen durch das Lernen» може бути методологічним джерелом, що доповнює предмети, пов'язані з викладанням німецької мови та методикою викладання німецької мови.

Технологічна модель розвитку комунікативних навичок шляхом застосування стратегії «lernen durch das Lernen» може бути перенесена на методику викладання будь-якої іноземної мови. Теоретико-методологічні положення дослідження можуть слугувати гносеологічною підтримкою у розробці навчальних посібників, методичних рекомендацій, методичних посібників, конспектів лекцій і бути корисними для викладачів закладів педагогічної та вищої освіти, а також викладачам, котрі беруть участь у підвищенні педагогічної кваліфікації.

Список використаних джерел

1. Безлюдний О. І. Професійно-особистісне самовизначення майбутніх учителів іноземних мов в умовах інформатизації вищої освіти. *Вісник Черкаського університету: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 3. С. 13–18. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/2892>
2. Бублик Т. Медитативний дискурс як різновид авторського езотеричного дискурсу: структурно-прагматичний аспект. *Актуальні питання іноземної філології*. 2021. Вип. 14. С. 17–22. URL: <http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/philology/article/view/586/535>
3. Колісниченко А. І. Особливості здобуття педагогічної освіти у навчальних закладах Нідерландів. *Інновації в сучасній освіті: український та світовий контекст : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Умань, 28 верес. 2018 р.)*. Умань, 2018. С. 116–118. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/9838>
4. Jalilbayli, Ogtay B. Forecasting the prospects for innovative changes in the development of future linguistic education for the XXI century: the choice of optimal strategies. *Futurity Education*. 2022. № 2.4. P. 36–43. URL: <https://doi.org/10.57125/FED.2022.25.12.0.4>
5. Kharitonenko, Lesia. Analysis of innovative methods of Ukrainian language teaching at the educational institutions of general secondary education. *Futurity Education*. 2022. № 2.2. P. 52–64. URL: <https://doi.org/10.57125/FED.2022.25.06.6>
6. Liudmyla, Dykhnych, et al. Prospects for the Development of Design Thinking of Higher Education Applicants in the Culture and Art Industry in the Context of Digitalization. *Journal of Curriculum and Teaching*. 2022. № 11.5. P. 196–204. URL: <https://doi.org/10.5430/jct.v11n5p196>
7. Namestyuk, Svitlana V., et al. Teaching a Professional Foreign Language to Specialists in Various Industries. *International Journal of Higher Education*. 2020. № 9.7. P. 59–72. URL: <https://doi.org/10.5430/ijhe.v9n7p59>
8. Opitz, Ben, and Azzurra Ruggeri. Vorteile durch aktives Lernen bei Schülerinnen und Schülern. *Lernen und Lernstörungen*. 2022. URL: <https://doi.org/10.1024/2235-0977/a000375>
9. Renkl, Alexander. *Lernen durch Lehren*. Deutscher Universitäts Verlag, 1997. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-663-08696-3>
10. Tsekhmister Y. Education of the future: from post war reconstruction to EU membership (Ukrainian case study). *Futurity Education*. 2022. Vol. 2 (2). P. 42–52. URL: <https://doi.org/10.57125/FED/2022.10.11.28>